

Nìpa pàkú-sa k'yè pú sàà

Nateni

Nìpa pàkú-sa k'yè pú sàà

Ce que les gens font qui n'est pas bien

(en langue nateni)

Auteurs : participants d'un atelier d'écrivains

Illustrations : "The Art of Reading" CD,
SIL Internationale, 2001

Ce livre a été produit avec l'assistance
technique et financière de SIL

1ère édition, 1er tirage (225 exemplaires)

© SIL Bénin (Tanguiéta)

Dépôt Légal N° 7276 du 19 juin 2014 (2ème trim.)

Bibliothèque Nationale

ISBN : 978-99919-1-904-1

Niikòupu

Weèdi paà-ma niì weñni é yò, é deñta paá nipa-dà, é pà kóná, é pà caka è yò: Wédá-nà é súná teñka. Ye kú nùdi-dà ti tùn-má é pení bíhí, kà ti kó súná teñka. Àmá, sàmà kú sepàmma koò pú tùn nùdi Weèdi ti kɔ̀ɔ-di, pà pú kpèi é yɔ̀udà pa bíhí. Badà tee ye kú paámà? Nté ti kó hìmə é mà yentá?

Ti báapa wòni, kà nido poòo pú pení, ò hɔ̀ tódá poyañni-dà, kà n'òò pèé-nà bíhí. Kà niì bíitá de kpíi, ò kó peha-á-ma mì mà tee-sá, è yáá k'à kóó bída, a pú yòn nìdì. Poòo de hɔ̀ yeda-á-ma o bíitá kpémú, é kpíi ta fèùdi. Sákù kú sepàmma hɔ̀ kà pà pedà bíitá, pà pú kó tà yò̀udà. Pà hɔ̀ pedá, é taá tàa mícanfò̀òku meheká-dà. Kà tòpa té taá wéi míti meheká yoo kónkú meheká.

Badà tee mema? Dóúti-dà mà tee, ti potɔ̀pa koò pú kpèi tɔ́mú, pà mɛɛ tɔ́mà pú wani fɛci ti báapa de wani-cí. Pà pú káá daapá kà pà pà tempú-nà poyɔ̀ku. Memá-dà tee pà pú tɔ̀n-má nùdi Weèdi hínnà-di è yò tí wédá é súná teŋka. Ye kú paámà dɔ̀haà wehi dàkɔ̀bíhí pesá-dà nà pokɔ̀hòka pesá.

Dàkɔ̀bíhí pú tahu dàkɔ̀di è bohòta yìhika taápu. Hì wɛsi daapá-dà, nà fèhètɔ̀pa tèdeèpa meheká. Bá kà pà pakú tɔ́mú, kà fèhètɔ̀ wòni tèi, kà pá mù wéi-ho é taá dentá fèhètɔ̀, mìi tee-sá, pà yáá wòka p'èè pakú-ka. Pà déhù kà poòpa nà daapá pakú-sa, mií-dà pà tɔ̀n-má. Kà pà yèni dàkɔ̀di, pà pú kunti hɔ̀hí fèmma. Memá-dà tee pà hɔ̀ pón-ma peutí, è pú yáá ti yañn.

Kà bíipoòta pón è pú yáá mènèn tì tee-kó, tà kó tì dèna-á-ma. Kà tà tì hɛkáà deènapú, kà tá n'ceí ta pedáma, é tódá ye bíitá taàa mícanfɔ̀ku meheká, yoo kónkú meheká, yoo míti meheká. Kà tàcɔ̀ té n'kpèi é tì deèna, é kpíí. Nà mema, tɔ̀pa pú kó paá yàma, é yentá ye kú paámà.

Pokóhòka béka, ma còḍḍi-dà. Pà mèe té pú hḵ
taḵadá dḍò òcḵ, k'ó n'yáá pa fòumu. Kà pà taá-sa yenì,
káñweñni tḍsa-dà. Ma kú bookú, kà pà pón, pà pú kó
bantá mènḵ pà pónà-ko. Pà yònà é tì dèna-á-ma, mì
tee-sá, pà pú kó neé yḵdà bíitá pa còḍḍi. Weèdi pú yò
tí n'kòḍḍi ti tḍpa, nì hín tí wédá-ma é súná teñka.

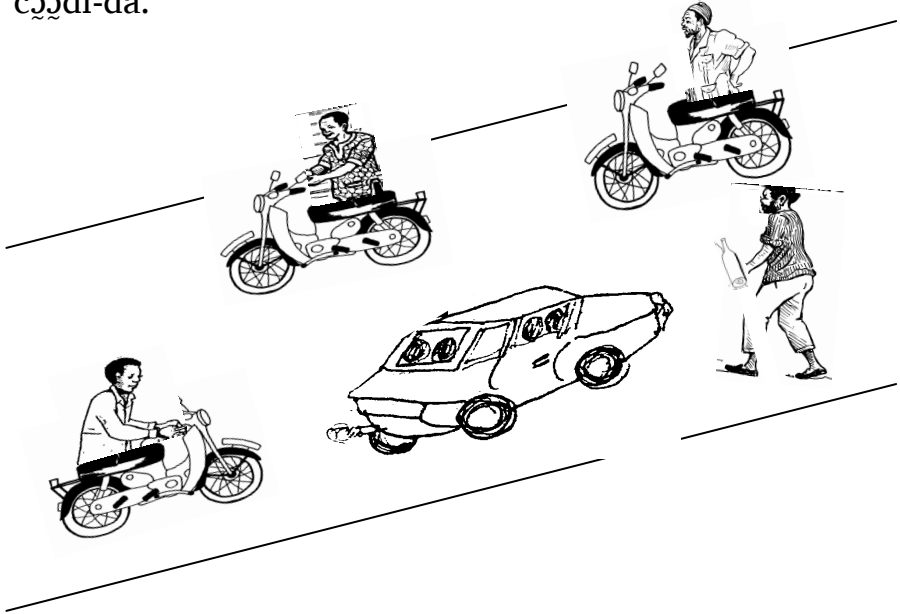
Kotá-nà yàma n potḵḵpa-nà, é wéi ye kú paámà-ní,
k'yé teha kà pemá naaka. Kà ne paḵú dàkḵḍi-dà, kà né
weñta ne dàkḵḍi, é yaḵá dètá tomú, é pusí ne bíhí. Kà
ne mèe yòn pokóhòka-dà, kà né n'tùn dḍò òcḵ. Ti yotí
wópa yedáà-á-ma niikòḍḍu ti yotí meheká.

MORA Joseph (Toucountouna)

Còku híñka cèmu

N kpéepá-nà, n káá màcḵmà-dà còku cèmu híñka,
è kpèi é mà ne caka, k'yé teha kà ne centì, kà né n'yáá.
Bá mènḵ dèè-ko ní n'yáá è yò sàmà yotí meheká,
pòpòka-dà súnà, kà dawéèti é súnà, nà máasanhí.
K'à tùn còku híñka, k'á n'dèn ye kpémú.

Né n'yáá è yɔ còku pú yòn nìdo òcɔ́ kókú, k'à tùn còku, a yònà é n'dèn-ń-ma a wɔ̀nkpeèti kpémú, é n'dèn a fò̀umu kpémú. K'à cèǹti a tàka, a dá teha é n'centì còku còhòka, k'á n'dídí béékú. Kà dawéèku pení, k'á dɔ̀dá kà kú kahá. Kà pò̀pòdi-dà yoo máasànta, ma cɔ̀̀̀̀di-dà.

A dá n'yò: N còku-dà, n pú kó dɔ̀dá. K'à hín mema, pà k'áa boòda-á-ma, yoo p'àà kò̀. Pàcɔ́ hɔ́ n'tùn-ń-ma còku, bá kà pò̀pòdi pení, pa bàkà. Kà pò̀pòdi yàn-dà p'òò dɔ̀dà. Kà pà kpèi, kà pà yò̀ nì pú t̀̀̀̀tà-ńí, yoo mèǹn nì dádí-ko pú yòn yòn.

Mema do, kà pòpòdi pení, k'á dɔdɔ́-ma kà ní kàhá, k'á nɛ́ sɔ́kadá a còku yɔ́kàma. K'à nɛ́hi é hín nì pú tɔ́tá-ní, kà p'àà bɔ̀dà è bɔ́kádà a tààdi yoo a nòku, a koò dá wɛ́dà. Kà pà mɛ̀e a tanà dòkòtóòku, pà k'èè fita-á-ma è yò a bɔ́n naàma-dà. Bá kà mɛ̀nɛ̀n a bodà-ko bodà díci dòkòtóòku mɛ̀hɛ́ká, kà p'àà teepàà, a koò pú kó n'yò̀nà a de yò̀mpu. A hín wɛ̀nkòdo-dà, è cetà pú mà yò̀n. K'à kpíi-í-dà, a cetà hín a còku héé-ku, kù baà kó yè m'péé-ma, kà tɔ̀pa kù t̀nì.

K'à dádí pòpòdi yoo máasaɛ̀nta, kà dawéèku pení, k'á dɔdɔ́ kà kú kàhá. Kà mema do, pà k'áa kò̀u-ú-ma kpeèsa héci. K'à cemà dɔ̀dà, bá è dúú míti mɛ̀hɛ́ká, ye kpéemá tɔ̀u, n'aa kó n'hín-má a pú kó dɔ̀dà, é féna a wɔ̀nɛ̀ni. Naàma-dà súnà sáma, kà nìpa mà yò̀n é pú maàhu. Kà naàma fikà̀nà nìdo, ò koò pú h́u n'tee o cɔ̀ɔ̀di. K'à t̀n còku è hín a pú kó dɔ̀dà, ò k'áa boòda-á-ma, mì tee-sá, ò p'áa mádí. K'yè mɛ̀e yò̀n f́n mɛ̀nɛ̀n centi-ko a tàka-dà bɔ́n naàma, è hɔ̀n centi centi còku mɛ̀hɛ́ká, pà baà k'áa boòda-á-ma, kà pà yò̀n pà kò̀u nìdo f́òti.

Kpémma yò: Pà pú h̄́ déhá wàfa, kà fá túm'áa d̄́ontá. Tàka yàmma, dawéèti yàmma, pòpòka yàmma nà máas̄anhí yàmma, ti wènni ní m'p̄akú yòkàma c̄̀ci hí̀nka. K'à cè̀nti a tàka, k'á n'yáá pòpòka, nà máas̄anhí, nà dawéèti yàmma kpémú. K'à mèè dádí máas̄anta yoo pòpòdi yoo dawéèku, k'á n'dèn tàka yàmma kpémú. Ne móm̄pá c̄̀dí s̄ámà-ní, c̄̀ku kùc̄̀kù koò pú sudi, nìpa-dà baà k̄̀n daàka wènni c̄̀ci hí̀nka. Nìdo há pú h̄́ kpíí, é tóní. K'à kpíí, yè ỳa-á-dà, a koò pú tón̄ti-ní daadí yè̀nì.

N kpéepá-nà, tí m'p̄akú yòkàma, ti dá n'yakàdi-nà ti fò̀umu, ti mèè dá n'yakàdi-nà ti wò̀nkpeèti, k'yé teha kà tí tantá daadí Weèdi ti beé-di, é hédá t'a n'kòdi-ma ti tò̀pa héhécíma c̄̀ci hí̀nka.

TAWEMA Paulin (N'dahonta)

Yotí sepàmma weñni, mentá-dà pà tee, mì tee-sá
tà yóu, è káá dící. Kà tà mèe hótà pà tà bantà túùpu
béka, kà tá peha dóòpa, kà pá taá neèhi còku, é n'céu
nìpa è fèùdì pa kpéésá. K'à pú kpèi tòmú, a h̄ h̄n
kpákpàdo-dà, é c̄ha a báàpa yèdi. Ti báàpa de kpèi
tòmú-dà, è wani fèci. Pà de h̄ múná nùdi-dà nà pa
poòpa é púsí pa bíhí, kà hí h̄n niimómpá.

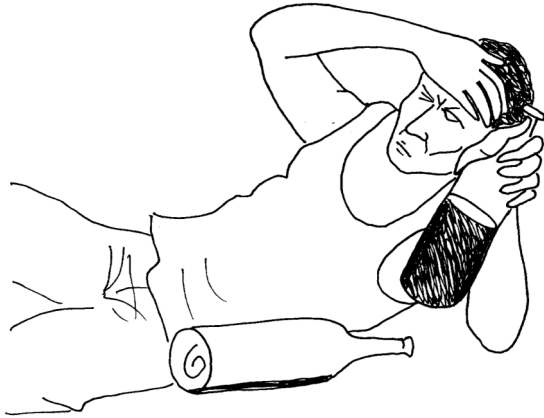
Sámà-ní, ti koò pú kpèi tòmú, ti mèe koò pú wani
fèci, è púsí túùpu nà niikòpu. Ti báàpa de h̄ n'centì è
wani koòka-dà, sámà-ní, kà ti wani nìpa. K'à kódí-sa,
k'á n'wani pà k'áa céda-ma é feèda a káa-sa, yoo p'àa
kòù. K'à yòn dóòfa, yè pení k'à kó h̄n túùdo-dà. Túùpu
kú dàhàka, k'á h̄n niikòùdo, é kpántá niis̄n mó-mónn.

N báàpa-nà, n màpa-nà, púsí-nà ne bíhí sukú,
é hì n'kòni tencí móncí, kà hì dá h̄n túukpémma. N
yahí-nà, besí-nà ne báàpa, k'yé teha kà ne h̄n niimómpá,
é púsí ne c̄j̄di cóncodí. Fàdà pú káá neemu, Weèdi yò:
Nìi yònà é wédá-ma é neé déta ò kó dii-sá.

SAMBIENI Bernard (Ganikperou)

Naàyàpu

Naàma, nìpa-dà mà yón, nìpa-dà mèe mà yèn.
Ma boocí sún dósódi-dà: Naàhugdí péé-ma, kà sòdàbi
péé, kà péé-naàma péé ma bodú bodú. Bá mènèn dèè-ko
káá-ma naàma ò naanà-ma kú nìpu. Màcɔ́ péé-ma k'à
mà nì, kà m'áa bɔ́n. Kà tɔ̀ma péé, kà mà nì, mà pú
k'áa bɔ́n.

Naàyàpu pú péé péé, pàcɔ́ hɔ́ mà nì-í-ma, é bedí
mà k'òò n'sàkàma, kà tɔ̀o té mà nì, háá é ỳò fikadá.
Mènèn hɔ́ mà nì-kò é bedí, ye yàn hɔ́ n'káà yáá-ma ò
pàkú-sa. Kà mènèn hɔ́ mà nì-kò é fikadá, ò koò pú hɔ́
n'yáá ò pàkàta-sá. Memá-dà hɔ́ ò n'túdí, kà mà hín ó
pàá-sa, mí-dà ò kó pàá-ma. Òcɔ́ hɔ́ mà nì-í-ma, ò koò
pú kó neé cèn, è té n'hɔ́n centi centi còku meheká. Bá

kà máasanta pení yoo pòpòdi, yoo dawéèku, ò pú yáá,
k'yèè yañn-dà p'òò yentà. K'ò tùmà kó neé n'hɔn mema,
é taá dɔdi fɔ̀̀ku meheká, é bókádá yoo ò kpíi.

Kà tɔ̀̀ò té mà nìi, kà m'óò sèda k'ó dɔ́ nù̀ndɔ́mú.
Kà yáńkàma tɛni, k'ó yáńka-ho o neɛti meheká. Kà
foɛni-dà mèè tɛni, k'ó níi-hɔ o súuna meheká, é n'dɔ́ è
yò̀n kò̀dà kò̀dà. K'ò̀dɔ́ tɛ múntá paá wééma é tadí ye
foɛni, è yò ó tɔ̀pú, kà nù̀ndɔ́mú tódá. K'ò tɛ n'dɔ́ è foó,
kà nìpà kaɛhù ò̀ò sódi, ò bàkà, ò pú yáá è yò yècɛ̀ɛ pa_kú.

Kà tɔ̀̀ò té mà nìi, kà wekpákpaàma é yídá nà
cò̀tèùnàfa. K'ò déhà-ko, k'ò̀ò disi-ho, bá n'èè yañn kà
pà pú káá màcɔ́mà. Ye kú bookù, k'à pètànà nìdo, k'ò̀o
meheká pú cumpu, k'ó a podí fò̀ti. Ye kú paámà wenni,
k'à pú nìi naàma é ha_tá, a pú k'èè m'pa_kàta. Yóhɔmú
paáma-dà, k'aa yìhika dii, a pú cedí mà hìn. Memá-dà
mèè hó n'tee, a koè pú kó n'yáá mìi pa_kú-sa hɔ̀j_tà béka.
Bída mɔn yoo dimù kóó, yoo a pú yáá. Naàma koè pú
cedí k'á dé_tá bò̀odi é weɛnta hɔ̀j_tà. K'à dé_tà píta, tà kódi
naàma béka-dà, a koè pú kó neé paá yècɛ̀i hɔ̀j_tà meheká.
K'yè hɔ̀j_tà a káá bíhí-dà, kà hí sèn.

N kúcàpa nà n potɔ̀pa-nà, héé-nà kà tí wéí
naàyàsàpu, mù káá feèdiimú-dà. Tí pèha ti kó hìmpú é
púsí ti cɔ̀di nà ti bíhí. Pà pú yò nido é n'cidí naàma,
àmá a té dá mà nì k'aa yudí yó fédí, k'aa koò pú n'tee
a cɔ̀di. K'aa yòn mema, a koò pú hɔ̀ n'kpenì, a hɔ̀ k'éè
bantá, k'aa behi-dà cánà, k'aa méhíkú. Tí yentá-nà
naàma, é dontá ti wɔ̀ka. Né sekaná sámà-ní, k'aa
dɔ̀-nà pòpòdi è bókádà a nòku yoo a tàdi, kà p'aa tanà
Tàncèdi dòkòtóòku, pà hɔ̀ cemá yè fita-á-ma è yò a nì
naàma-dà. Ne pú déhà hòùhi súnà-ma sámà-ní, héé-nà
kà tí kotá-nà yàma.

N'KOUADJA Dieu-donnée (Taïacou)

Pà̀nku potóoma

Pà̀mma hínn yè pèntà, è yò tí wéí pop̀ìpu, é tódá potà̀ntapú. Ḿomasí-dà, m̀ì tee-sá, yè suu-ú-ma né seda ne t̀òpa é neé tódá ne t̀òpa k'yé teha k'òdòc̀n̄n̄ dá yàdá p̀úá o báàpa n'òò poòo yoo n'òò d̀òò pa tóoma hínnka.

Ti h́ yòu kà daapá nà poòpa toò: N dapà̀nku poòo p'áa héé yoo n sepà̀nku d̀òò p'áa héé, ti báàpa-dà ti kaà, è yenì ti pú káá kùc̀k̀k̀. Yè kpèi caka d̀òò pesá yoo poòo pesá è yò: Kà mmí-dà de kó takadá n poòo, yoo n d̀òò, f̀n̄n̄ d̀ò n de kó takadá-ma. Yè suu-ú-ma dédéí è yò né seda ne t̀òpa é neé tódá ne t̀òpa. Ti koò pú kpèi é m'p̀únì ti báàpa-dà, è yò tí wéí pop̀ìpu.

Nà t'áá wéi-má pop̀ìpu, m̀m̀ónyà-dà pèntà ti pemá meheká? Dayedàma nà poyedàma d̀hà é

petá-ma-ní. Pà pú hín yè pèntà, è yò tí wéí popìpu. Pà hín yè pèntà è yò tí héé bíipoohí-dà, kà hí paá dàkòòdi é n'yònà bíidaahí. Kà tínti naàtemma, é mahà è yò popìpu-dà tee kà bíipoohí pú kòdì dàkòòdi. Kà bíipoòta pakú dàkòòdi, kà pà tà piyà dòò, tà pú kó nì paná sukú. Ta dòò h́ m'péńcí pá tà dèna-á-ma dàkòòdi, kà tà dá yòò óò yeda.

Memá-dà tee, kà pà yò tí cemá wéí popìpu, k'yé teha kà bíipoohí paá dàkòòdi. Sámà hákà, bíipoohí weñni pakú dàkòòdi-dà, wodà kó t́má piyá bída? Bíipoòta té kó kpéń-ma é neé takadá ta dòò. Hi báàpa koò pú káá wéékú kùcòkù hi hínka, mì tee-sá hì pakú dàkòòdi fàdà-dà. Bíipoohí kú yunaadí-dà, k'yè békú hí wéđí paá dàkòòdi, é hìn nìpa, é púsí hi còòdi.

Hì há pú wèsi ka békà, hìcò you-ú-ma è wéđì, tóhí pú you. Popìpu de péé t́n wòni, pokòhòka nà dakòhòka de pú wehi. Àmá, wòni menì kú potóóma ti teèní pokòhòka-dà, nà dakòhòka yotí meheká. Poòpa dóòdi koò pú káá daapá, pà kpetà kùdààna-dà yotí meheká, kà daapá hìn naàyàpa nà túùpa.

Ti báàpa de h̄́ códí niìi d̄́ódi-dà, è neé piyá o bíítá: Pà de h̄́ códí-ma:

- kà còku péé, kà ne kó neé tódá ne tòpa.
- kà dapànn pà kpèi é k̄́j̄́-ko poòo kpèi tòmú.
- kà wemá de pú panà-ho ye d̄́òo nahàku, n'èe poòo kpékú ye còhòka.

Ye kú wenni-dà pà de h̄́ códí-ma, é neé piyá pa bííhí. Ye kú kpémú-dà de tee, k'à de yòn bídatá, a yònà-ma é n'kpèi tòmú k'yé teha k'à d̄́tá poòo. K'à de pú kpèi tòmú, a pú kó d̄́tá poòo. Dekàà wòni, bá weñkòdo de káá-ma poòo, n'òo h̄́j̄́tá-kpéepá kú nòti.

O nahàku kpènn de h̄́ yídá-ma é taá k̄́j̄́-nà nahàku t̄́okú kú kpènn, kà pá múná nùdi, óò k̄́n séema, k'ó d̄́tá poòo. Sámà-ní, k'à yòn weñkòdo, a pú kó n'káá poòo. Sepànn h̄́ déhá dapànn kàadi meheká-dà, k'ò hòdi è yòn pópóí, k'ò té cemá kpèeta é d̄́di-ho. Ò pú kó bekaná o báàpa é yáda kà pà tónkú pa tòpa yoo k'yèe dapànn kpèi tòmú. Bá k'òo báàpa yeèkaà è wedà, k'ó kpená o toòka, ò pú kó pà besí. K'ò

kun t́ín ẁn̄ni ye dapà̀n̄n h̄j̀̀ta, è t̀èi k'̀ỳò̀ò t̀n̄-ní, k'̀ó tóní, é t́úmá t̀èni é n'̀ỳè̀i o h̄j̀̀ta-kp̀éépa.

Dapà̀mma koò pú kp̀èi t̀mú s̄mà, àá kp̀èi poòpa. Pà h̄j̀ póná-ma-ní bíipoòta, é tà héé-ho n'̀òò báàpa, é cocí k̄ahá, bá n̄i pú kó n'̀ỳáá ò taá-sa. K'̀òò báàpa té woha ye bíitá, kà tá kp̀éń, kà ta màa té neé k̄ahá tódá d̀òò t̀òò. Ye ẁn̄ni, pà wéi pa t̀òpa-dà, p'̀àá pú k̀èi. Dekáa ẁn̄ni h̄kà, ye kú paámà de kóó. Bá k'̀à de cetà kp̀èi é wéi poòò, a pú kó nedá, mìi tee-sá h̄j̀̀ta poòò-dà.

N̄i pa d́ódi-dà k̀daà, k'̀à ò káá, yè pú cédi á ò wéi-ho memà kpeèsa héci. Yè mèe yòma-dà poòò pesá, ò pú kó neé yeda d̀òò hé-hécíma. Ẁn̄ni menì h̄kà, kà pà tódà pa t̀òpa yenì, k̄ánweñni, pà wéi-í-dà pa t̀òpa. Òc̄n̄ mèe pú kó béka, mìi tee-sá, pà pà mádí-dà, kà pà toó pa t̀òpa. K'̀à wedà, k'̀òò ỳ: A pú ỳá n tóò-sa-ní n poòò. Poòpa h̄j̀ n̄tí-dà s̄mà, kà tà t̀t̀à, kà tá k̄ahá t̀h̄i t̀ohí, mìi tee-sá tà pú kp̀èi é yídí w̄ècèñni ta c̀̀di. Mèmá-dà tee pok̀h̄ka nà dak̀h̄ka s̀n̄a-ma ỳtí meheká.

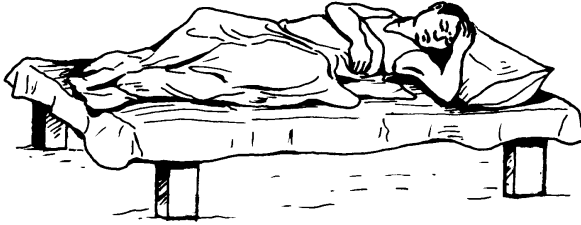
Yeni kpéédì, k'à pedà bíidaatá a fèci, k'à pedà bíipoòta a fèci, òcǔ̀n kpéemá pú tǔ̀. K'à pedà bíidaatá, k'á n'ceí bíiwohàma. K'à m̀e pedà bíipoòta, k'á n'ceí bíiwohàma. Ne pú déhà é n'hǔ̀tà yè yedáà-á-ma? Hédá-nà kà tí pehta yàma nà paáma, k'yé teha k'yèe kú paámà é ti yakàda.

N kpéepá-nà, bá m̀ǹǹ dèè-ko, é d̀hà é mahà sukú. Tí hédá bíipohí, kà hí paá d̀k̀ò̀di, mii pú kpèi é n'ỳò̀ pop̀pu pú sudi. Pop̀pú de suu-ú-ma, è tempú-nà nido wèni. Kà ti wéi pop̀pu memà dédéí, ti fédi-í-ma, ti pemá kó d̀hà é d̀nka-á-ma. Bá kà ne ỳǹ d̀k̀ò̀b́íh́-dà ne déèdi, àá kpèi tódá ne t̀ò̀pa, kà né bekaná ne báàpa, k'yé teha kà m̀m̀a péé-ma, kà pá ne caka. Ne dá teha é mà n'yáá ne déèdi.

SANRI Ouodou (Taiacou)

Naàtemma yòntìdi

N déhà paàma-dà tínti naàtemma pesá, kà mà pú sudi, k'yè békú tí mà yàkàda k'yé teha kà ti nìpa dá n'kǒn hé-hécíma. Paàma ìmómá-dà? Dònkú hǒ cedí nìdo kà tí n'káá-di yaàmàhàdi, n'òò hǒ kpíí kà tí hìmpú.

Kà nìdo mǎkàà hǒtá meheká, kà hǒtá yaàmá té yò dífà kǒó, pà pú kó neé ò tanà dòkòtóòku. Pà mèè hìn-mà dífà kǒó, pà pú kó cocí fà peha kàcǒkà békà. Pà múntà hǒ taá pahipú-dà è kó yádá mìì mà tee-sá.

Kà p̄ahɔ té pà caka pà kó koní p̄aá-sa. K'ò pú hín m̄awíntádi, k'ò yò kótadá yoo h̄ɛfa w̄afa f̄ɛdi yoo ò hín a báaa-dà békú b̄ɔtá yoo kp̄ànf̄a. Ye w̄oni, kà pá koní dehà n̄ɔtí m̄ènti cetà kaá-ti h̄ɔ̀ta meheká kà pà de kó neé tì yeda áa tanà d̄òkòtóòku.

Nìdo há pú yòn táàdi è pú kó m̄aka, bá táàdi nì m̄kú-ma. Ni t̄òdi kó neé-ma é d̄odi ni h̄ínka é nì w̄étá yoo é nì p̄ó-p̄ódá. K'yé n'sà p'òò cocí-nà d̄òkòtóòku, kà pá t̄úm'òò d̄èe-nà n̄àn̄anti dimpú. Kà pà d̄èdà p̄àati weñni k'yèèc̄c̄c̄ pú t̄on, kà p'àá neé ò tanà d̄òkòtóòku k'yèèc̄c̄c̄ koò pú kadí h̄ɔ̀ta meheká. Kà d̄onkú òò dúú s̄ama, k'ó t̄èi d̄òkòtóòku, k'yé yeda.

Wemá há tóní t̄ín w̄oni kà pà yò ò kp̄íi, yaní dentá n̄ipa kó p̄aka-sá o k̄úmú kp̄émú. K'yè h̄ɔ̀ta nìdo pú káá dífa, k'ó cocí f̄a p̄ena-ní, è yò y'òò ȳèi-í-ma, k'ò kó yèè f̄èci. Ye kú w̄oni-dà n̄ipa kó cokapa-má, é yeda b̄ohí, kóohí, h̄èci è baà kp̄èi é m'pení o k̄úmú è toó yèèc̄c̄c̄-dà. Kà n̄ipa té toha-ní ȳòka, sékàyòka, nà naàma k'yé n'cópú cópú. Y'oo h̄ɔ̀t̄a-kp̄éepá m̄èmpà de pú káá-pa dífà, kà pá f̄a d̄étá é b̄én s̄ìmpà háá daàka k̄awòì.

Ye kú pesá-dà nìpa pàcɔ́ tùmà hɔ́ cɔhà-ma-ní pa kú kúmú, è té nì naàma bá pà pú kó n'yáá pà péé-sa kú meheká. Nìdo kɛhedì, ò pú dii yècî, àá tèi nì naàma sàma, k'yòò hìn-nà kpɛta. Ye wòni, kà pà yò o còku-dà yè kɔ́ kpeèsa héci. Ne dá tódá ti báàpa kú paáma. Pa kú wòni kà dòkòtóòku kɔ́, kà pà tùmà káá wòndòncí tená, è teepú pa cɔ́di.

Ti báàpa wòni mèm̀pà teepú-pa nìpa de pú békú yècî, díipécí-dà. K'à yòn dɔ̀o cìtaá, kà m̀e yòn pòo cìnàhì. Sámà kpéepá kpèi díci-dà, bá k'òo kú dɔ̀nkú dɔ̀, ò baà kó paá-ma é tànta o kpééfá, k'á kahá n'hóti o bàkà. Sámà, mèm̀pà teepú-pa nìpa, nà sámà kú pahipá ye cɔ́di-dà, pà kpèi díci-dà. Nà wòni, pà de tunì pahipá yoo te-teepàpa pa hɔ́hí meheká-dà, àmá sámà, mema koò pú dɛɛ. M̀empá-dà cènti nà pa pahtí, nà pa fàati è penti díci. Memá-dà tee ye wèni dɔ̀nkáà-á-ma.

N kúcàpa nà n datɔ̀pa-nà, hédá-nà kà tí pènta yàma, kà ti dá n'héu ti nìpa kà pà kɔ́nti, kà tí n'seni ti kpéésá.

SAMPARA Collette (Natitingou)

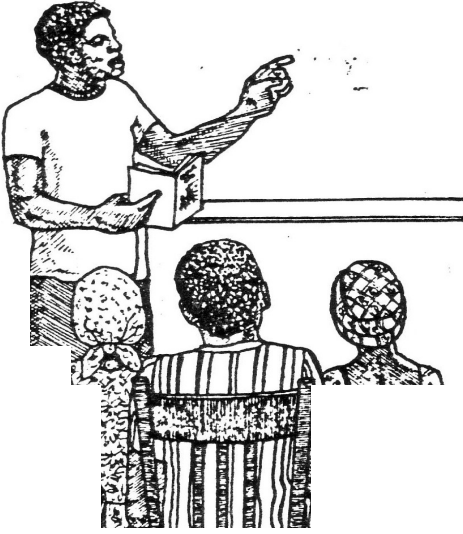
Weèdɔ̀pa nùhɛtí

Nìpa-dà péé è yò pà yòn weèdɔ̀pa è há pú pà yòn. Pà yòn weèdɔ̀pa nà nùdi-dà. Yààdi wèni, pà kódi-í-ma Weèdi dɔ̀pu. Pà h́ bádí-ma sukú é taá weèdɔ̀-nàm̀ni meheká, é deen néyè̀nci, é péha nòhi, é béń kà̀nkà̀nti, é haá è dùnti Weèdi k'yè pà nadi. Pà h́ n'yò pà dań Weèdi-dà tenten è nì dùnti, p'aa pú you Weèdi wemá, mì tee-sá, sàapa pú tadí dákò̀di, pà pú non è kà̀n.

Weèdi wecakàpa-dà h́ mà kà̀n-ní nà h́̀̀ta é tèni pà caka mà hímpú. Pà mèe kó mà n'cakú nà péidi-dà, kà tɔ̀pa té tɛ̀ni pà hímpú nà naàtèni. Mè̀nè mèe tɛ̀ni-ko nà naàtèni, bá k'ò pú yeèkaà sukú pà hímpú nà péidi, ò baà yònà é tɛ̀ná màcòmà-dà, é pútá o yudí. Kà nìpa dɔ̀di té yè̀di è pú yeèkaà yè̀cɛ̀. Tínti mèmpà pú you-pà péidi, nté ti kó h́mà é yekà Weèdi wemá kà pà mà cakú nà péidi? Ti yònà é biha ti bookú kam̀má-dà nà ku wàhàma.

Memá-dà tee, nùmmúnní pà tò-di APSEN tódà-ma takadáma, è yò nì kó tempa-nà weèdɔ̀pa

mèmpà pú you-pá péidi,
 é pà bihàna naàteñni
 k'yé teha kà pá neé kaàn
 Weèdi wemá é yekà mà
 hímpú. Ye kú nìpa-dà
 há bántí è yò pà bihú,
 àà pú bihú yècî. Pà
 h̄j k̄j̄j̄-ma pa yèka
 sàma, è yò pà kó biha,
 p'áá pú pení bihàpu.

Memá-dà tee, n pà yíi-ma nuñhetí yañma. Pà h̄j n'h̄in
 pà cetà-á-ma, kà nìi kp̄ii, dākōḍḍi koḍ pú kó paṇá. Kà
 ȳk̄k̄ati yoo kúȳnì péé dākōḍḍi k̄k̄. Kà kààdi-dà m̄e péé
 dākōḍḍi k̄k̄. N há túmá keèda t̄aṁmaapú nà t̄òḍsa t̄òḍsa.

Weèdi yò: N nìku pú yáá-ma, memá-dà tee kà kù kɔ̀n. Ti pú yáá Weèdi wemá-dà tee kà ti dɔ̀dì sù̀ma meheká. Kà nido yáá Weèdi wemá, yècɛ̀ɛ̀ koò pú kó neé ò héí sù̀ma meheká. Òcɔ̀n mèe koò pú kó neé ò yehina. Pà wàtà Weèdi pòkàta meheká è yò: Diití mèǹtì bii-tí è sà kɔ̀umá, ti wehi-í-ma sàma, dehèpa há pú wehi bá cɛ̀ma. Cɔ̀hà-nà hɔ̀̀ta yàn, k'ó tuehena-ní dehèpa, kà p'òò tíkáná o diití.

Yè ti cakú è yò tɔ̀mú-dà péé sàma Weèdi hɔ̀̀ta meheká, è kóó mè̀mpà kó mù deha-pá. Sèsí de tɔ̀n o dapà̀mma ye kú tɔ̀mú paápu-dà è yò: Cèn-nà tènka nà ka nùdi, é kpáhina nìpa wèni n dapà̀mma. Nìpa dóódi péé-ma è mum pú yeèkaà Weèdi wemá daadí yèni, kà tínti weèdɔ̀pa yònà é mà pà caka, kà pá hìn Weèdi kpéepá. Nté t'aá kó hìma é mà caka tɔ̀pa, è pú mà you ti mómpá ?

Tínti há pú bɔ̀hɔ̀ta ma yekàpu, memá-dà tee Weèdi wecakàpa pú wehi-má. Nìpa péé-ma, è yòn weèdɔ̀pa, kà pà taá weèdɔ̀pu, kà pà wèi Weèdi

wemá, kà pa yàma té kahá é m'péé-ho páàku tɔ̀kú.
Pa wò̀nti-dà h̄́ yè m'péé, pa sèka yè kóó. Nté pà kó
h̄́mà é yekà pà wèi-sa? Kà p'áá pú mà yèkaà sukú pa
móm̄pá, nté pà kó h̄́mà é mà caka tò̀o?

Kà tò̀pa péé, kà pà wèi kà pá n'yakàdi, yoo pà
wèi-nà pa tò̀pa, pa n̄̀emu kóó-nà pà wèi-sa. Pà múntà
h̄́ n'kpèi pá paá fèmma-dà kà pá kòn.

Kà tò̀pa túmà péé, pà pú you n̄̀còni, kà pá
n'wèi péidi kà pà kaàdi è ceí kòm̄ma sáàdi. Ye
mempá-dà há sún ti weèdò̀-àmòka m̄h̄eká, k'yè
békú tí pà tempanà kà pá nedá kaàn naàteñni. Mii-dà
kó n'tee, kà pá n̄̀é kaàn Weèdi pò̀kàta é yekà ni wemá.
Ye mempá-dà há túmà káá nuñhetí, è bántí mèm̄pà kó
pà tempa-nà-pa.

N há kpèi é pà caka è yò: Pà pú mántí n̄̀pa
mèm̄pà kpèi é pà bihàna-pá, pà bántí Weèdi-dà.
Weèdi móm̄n̄í yò: A dá bánta, caka webeèdi, a kó
n'fòu-ú-ma. Kà pà nedà kam̄má, è yèkaà Weèdi wemá,

pà kó yèdì-í-ma weèko núnti meheká é hìn nìpa mèm̀pà fítà-pa. Pà cakú è toò bòòdi-dà kós, kà pà kó biɔha. Bòòdi há pú kós, tínti-dà pú nì peháà. K'à kpèi é paá-sa, a pú kó mónka ye bòòdi.

Daadí weñni yòn máati púdée nà tìnàhì-dà, ni weñku nà ni yènka. Ye kú daadí kós è yòn máati púdée nà tìnàhì nà céma. Òcún m̀e pú kó neé tuehena bá yáafá fàc̀j máaku meheká, k'yé hìn yáací púkɔdì nà fàc̀j. Pà tónkú ya-dà bòòdi, è pakú pa tɔná, àá nì mónka pà kó paá-ma Weèdi tɔmú ? Nìpa mèm̀pà mónka-pa bòòdi pà kó biɔhamá, é yádá kaàn Weèdi p̀kàta, pà pú kpèi yádá Weèdi, pà m̀e pú nì dañ.

Memá-dà tee bá ti díitɔhókàma yedáa-ma weèdɔ̀-̀nàm̀ka meheká. Nido m̀ènǹ pú dañ-ko Weèdi, ò pú kó féná o ẁni Weèdi kpémú, ò m̀e pú kó k̀j̀j̀ o dífa Weèdi tɔmú kpémú. Pà hìn weèdɔ̀ko weñni té k̀j̀j̀ dífa k.600-dà, é tempa-nà Weèdi p̀kàta ténama nà naàteñni, pà pú k̀j̀nì. Pú kpèimá-dà tee kà pà pú k̀j̀nì ye dífà-ní. Nté ye Weèdi p̀kàta kó hìmpú yeèni femma nà naàteñni?

Pà màhu pa yàma meheká è toò pà bántí nìi-dà, àà pú yáá è yò pà bántí pa cɔ̀̀di-dà nà Weèdi. Kà pà yáá è yò Weèdi-dà héé pa báàa, è yòn pa fìhìnɔ, pà pú kó neé yeda ni wemá? Niisudó pú tonà n den tɔ̀pa tencí. Weèdi p̀̀kàta meheká-dà ni tencí wè̀ni péé-ma, k'à kó cì yèkà é fítá. Pa ẁ̀nti koò pú tùmá yònà é n'yáhi pà kó taá-ma biɔ̀hàpu.

K'à kódí yèdi, è pú toó k̀̀mpòta, a pú kó taá deha. Ma cɔ̀̀di-dà, k'à pú yáá Weèdi wemá, a pú kó neé mà caka tɔ̀o. Memá-dà héé ti k̀̀mpòhi, kà ti kúcàpa yòn Weèdi yò̀ku. Kà kódí Weèdi wemá cakàpu è pú mà yáá a mónn, yè pú kó dii. Ti yònà é wéé-ma, é biɔ̀ha naàtè̀ni, k'yé teha kà tí neé kaàn Weèdi wemá, é yekà mà hímpú, è m̀̀e taá mà caka tɔ̀pa kà pà m̀̀e té hìn Weèdi kpéepá. K'à biɔ̀hàà naàtè̀ni, è nedà, n'̀̀a kùmú-dà, a koò pú tónti daadí yèni è kó biɔ̀ha. Kà ti káá tɔ̀nà-dà é mónka bò̀̀di ti kó biɔ̀ha-má, tí n'yáá è yò ti kú tɔ̀nà pú kó yò daadí yèni, tí kpíi bà̀̀sí. A kùmú daadí-dà a tɔ̀nà h́̀ nè̀hi-má.

KOUDI Pascal (Taiacou)

Dépôt Légal N° 7276 du 19 juin 2014 (2ème trim.)

Bibliothèque Nationale

ISBN : 978-99919-1-904-1

PRIX : 200 F CFA